

2. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP „SEOBE OD ANTIKE DO DANAS – PROMETEJ 021: OD AGONA DO PROGONA“ – PRIKAZ KONFERENCIJE

*Ognjen Tošović¹
Odsek za istoriju
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu
Novi Sad, Srbija*

Od 16. do 17. septembra 2022. godine u organizaciji Odseka za istoriju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i Centra za istorijska istraživanja održana je 2. međunarodna naučna konferencija „Seobe od antike do danas – Prometej 021: od agona do progona“. Ovaj interdisciplinarni naučni skup okupio je 46 naučnika iz Rumunije, Grčke, Bosne i Hercegovine, Rusije i Srbije koji su svoje radove izlagali uživo, u zgradi Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, ili onlajn preko Zoom platforme.

Konferencija je svečano otvorena 16. septembra pozdravnim rečima Ivane Živančević Sekeruš, dekana Filozofskog fakulteta u Novom Sadu,

¹ ognjentosovic94@gmail.com.

Dure Hardija, šefa Odseka za istoriju, Borisa Stojkovskog, upravnika Centra za istorijska istraživanja, i Snežane Vukadinović, predsednika Organizacionog i programskog odbora skupa.

Nakon svečanog otvaranja usledilo je plenarno predavanje pod naslovom „Okovani Prometej u Akademovom gaju. Anglosaksonska akademska satira (Prometheus Bound in the Groves of Academe: Anglo-Saxon Academic Satire)“, koje je održala Marija Letić sa Univerziteta u Istočnom Sarajevu. U predavanju je razmatrana slika univerzitetskog obrazovanja u romanima anglosaksonske akademske satire, te je povučena paralela i iznet kritički stav o univerzitetskom obrazovanju u savremenom kontekstu.

Usledila su izlaganja po uporednim panelima. Naime, prvog dana je održano šest panel-diskusija: *Izgon iz raja – identitet u izolaciji / Exile from Paradise – Identity in Isolation*, *Logos protiv mita – filozofska agonistika i Pandorina kutija i borba polova / Logos vs Mythos – Philosophical Antagonism & Pandora's Box and the Battle of Sexes*, *Krađa vatre od bogova – Simbolika bunta u književnosti / Stealing Fire of the Gods – Symbolism of Rebellion in Literature*, *Promethei Varia*, *Estetika humanog opstanka – izrazi borbe u umetnosti / Aesthetics of Human Survival – Expressions of Struggle in Art* i *Naturam Expellas Furca, Tamen... – Čovekova borba s prirodom / Human War With Nature*.

Prvu panel-diskusiju, *Izgon iz raja – identitet u izolaciji*, otvorio je Aleksandar Filjuškin radom o prenosu svetaca i migracionim procesima u Istočnoj Evropi od srednjeg veka do modernog doba. Poseban akcenat je stavljen na ulogu kultova svetitelja u kontekstu očuvanja identiteta. Milena Vladić Jovanov posvetila je rad identitetu egzila u društvu, umetnosti, književnosti i politici, a Bojan Jović oblikovanju utopijskih identiteta i odstranjivanju Drugih. Naročita pažnja posvećena je metodom odstranjivanja Drugog te, u vezi s tim, načinima na koji se određuje pozicija prestupnika i osmišljavaju pristupi neutralisanja pretnji sa obe strane granice utopije (eutopija/distopija). Elena Baženova se fokusirala na problem napada na subjektivnost profesora na ruskim univerzitetima

početkom 20. veka, a Petar Dragišić na način na koji je srpska štampa u periodu od 1965. do 1973. godine izveštavala o problemima ekonomskog emigriranja u zemlje, pre svega na nemačko govorno područje. Panel je zaokružila Maja Vasiljević izlaganjem o konstrukciji kulturnih identiteta u vanrednom stanju okupiranog Beograda u Drugom svetskom ratu.

Drugu panel-diskusiju, *Logos protiv mita – filozofska agonistika i Pandorina kutija i borba polova*, otvorio je Nebojša Vlaškalić izlaganjem o romanu *Vrata pakla* savremenog francuskog pisca Lorana Godea. Ugledajući se na mitokritički pristup Filipa Valtera, prema kojem se mit formira kao slagalica sačinjena od raštrkanih mitema, Vlaškalić je, kroz intratekstualne i intertekstualne veze, analizirao raznorodne raštrkane miteme i motiv katabaze u Godeovom romanu. Snežana Milojević je usmerila izlaganje na intelektualni otpor zlu u romanu *Lagum* Svetlane Velmar Janković, a Emanuela Shinoplokaki je u svom izlaganju uz pomoć modernih koncepata izbeglica i dijaspore analizirala položaj Danaida u Eshilovim *Pribegarkama*. Sesija je zaokružena izlaganjem Otilije Sirbu, koja je govorila o poimanju svetog kao suštinskoj dimenziji čovekove egzistencije, bazirajući se pre svega na opusu Mirče Elijadea.

Prva polovina treće panel-diskusije, *Krađa vatre od bogova – simbolika bunta u književnosti*, bila je posvećena mitu o Prometeju u kontekstu svetske književnosti. Tatjana Samardžija je govorila o Prometeju u romanima *Mobi Dik* Hermana Melvila i *Čarobni breg* Tomasa Mana, zatim Bojana Kovačević Petrović o Prometeju i Kecalkoatlu u opusu Karlosa Fuentes, dok je Ljiljana Ćuk glavnog junaka Nabokovljevog romana *Bleda vatra*, Čarlsa Kinbota, prikazala kao naopakog Prometeja. O izrazima borbe u dramskom stvaralaštvu Leonida Andrejeva – u dramama *Do zvezda*, *Anatema* i *Okean* – izložila je rad Melina Panaotović, a o ambivalentnosti lepote u *Novom Jerusalimu* Borisava Pekića izlagala je Sara Zdravković. Najzad, Jelena Radosavljević je analizirala dva puto-pisa o Persiji u srpskoj štampi od kojih je prvi objavljen u časopisu *Delo* (1902) pod nazivom „Ruska ekspedicija u Persiji 1782“, i predstavlja

sažeti opis putopisa grofa Marka Vojnovića iz Herceg Novog, dok je drugi putopis publikovan u časopisu *Otadžbina* 1882. godine pod naslovom „Kratke putničke beleške iz Krima u Turkmeniji“, a napisao ga je Anto Gvozdenović, lekar u ruskoj vojsci, poreklom iz Čeklića u Crnoj Gori.

Istog dana usledile su još tri uporedne panel-diskusije. Na prvoj, *Promethei Varia*, izloženo je ukupno šest radova. Predrag Mutavdžić i Sara Mandić izložili su svoje istraživanje o standardizaciji srpskog i grčkog jezika i značaju Vuka Karadžića i Adamantiosa Koraisa u tom kontekstu. Predrag Vajagić se u svom radu usmerio na o način na koji su seobe i migracije prikazane u nastavi istorije, a Snežana Gudurić je u svom izlaganju prikazala tragove migracija u srpskom jeziku. Sesiju su zaokružila dva izlaganja koja se odnose na istoriju jevrejske zajednice u Somboru. Milica Kisić, Haris Dajč i Dejana Vasić predstavili su svoje istraživanje naseljavanja i delatnosti članova jevrejske porodice Hajduška, a Snežana Božanić i Ana Elaković Nenadović izlagali su o životima somborskih Jevreja Lavrencija i Izraela Hercega.

Panel-diskusiju *Estetika humanog opstanka – izrazi borbe u umetnosti* otvorilo je izlaganje Teodore Anđelković o mestu kulta ruskih vojnika, učesnika Srpsko-turskih ratova 1876–1868. godine, u vizuelnoj kulturi Srbije, sa posebnim osvrtom na lik Nikolaja Nikolajeviča Rajevskog. Milena Antonijević je kroz sliku Arnolda Beklina *Okovani Prometej* iz 1882. godine govorila o konceptu modernog Prometeja, usamljenog pobunjenika protiv društvene stvarnosti, dok je Svetlana Pantić govorila o zidnom slikarstvu crkve Svetog Nikole u Ostojićevu u kontekstu borbe za očuvanje srpskog nacionalnog identiteta u Austrougarskoj. O pitanjima identiteta u postjugoslovenskim prepevima pesme francuskog partizana (*La complainte du partisan*) Emanuela D’Astjea de la Vižerija izlagala je rad na ovom skupu Biljana Šimunović Bešlin.

Najzad, prvog dana skupa održana je još jedna panel-diskusija – *Naturam Expellas Furca, Tamen... – Čovekova borba s prirodom*. Rezultate terenskih istraživanja obavljenih u seoskim zajednicama različitih delova

Srbije i Balkana izložio je Danilo Trbojević. On je u svom izlaganju demonološke narative svojih sagovornika koristio kao optiku za posmatranje društvenih i kulturnih promena izraženih u odnosu lokalnog i globalnog, zajednice i države, prirode i kulture, kao i čoveka i tehnologije. Rastislav Stojisavljević je govorio o ustanovljenju i održavanju nacionalnog parka Kajahoga dolina u severoistočnom Ohaju, a sesiju je zatvorilo izlaganje Svetozara Boškova o ulozi reka u migracijama stanovništva na prostoru današnje Srbije u antici.

Drugi dan konferencije započeo je plenarnim predavanjem Ivana Jordovića sa Filozofskog fakulteta u Novom Sadu pod naslovom „Patologija stasisa i poreklo Sokratove analogije grad – duša / Pathology of Stasis and The Origin of Plato’s City – Soul Analogy“. U predavanju su prikazana različita filozofska promišljanja stasisa u delima antičkih autora – Tukidida, Euripida i Lisije, sa posebnim osvrtom na Platonovu analogiju grada-duše.

Nadovezale su se tri panel-diskusije. Prva, *Izgon iz raja – identitet u izolaciji*, obeležena je temama iz antičke istorije. Sesiju je otvorila Kalomira Sakelaraki sa izlaganjem o društvenom statusu imigranata (meteka) u Atini i perijeka, građana bez građanstva, u Sparti. Nakon toga je usledio rad Ifigenije Radulović o atinskim hipejima kao ideološkim pristalicama Tridesetorice. Rad je zasnovala na studiji slučaja atinskog aristokrate Mantiteja. Potom, Mirko Obradović je predstavio rad o značaju *Geografije* Strabona iz Amasije za razumevanje tradicije o ajolskom identitetu i ajolskim seobama u starini, a Aleksandra Smirnov Brkić je na osnovu prepiske rimskog senatora Kvinta Aurelija Simaha i milanskog episkopa Ambrozija analizirala suprotne koncepcije društveno prihvatljivih i neprihvatljivih stavova u kontekstu intelektualnih sukoba koji su se vodili između pripadnika tradicionalne mnogobožačke i nove jednobožačke religijske orijentacije osamdesetih godina 4. veka. Panel-diskusiju je zaokružilo izlaganje Ivane Vrkatić o položaju državnih dužnika u klasičnoj Atini, sa posebnim akcentom na njihovoj izolaciji unutar samog polisa, odnosno na vanpravnim posledicama njihovog statusa.

Panel-diskusiju pod nazivom *Krađa vatre od bogova – simbolika bunta u književnosti* otvorilo je izlaganje Jovane Kostić, koja je govorila o aleksandrijskom kosmopolitizmu i hibridnom identitetu u pesništvu Konstantina Kavafija. Milivoj Bajšanski se pak fokusirao na buntovanje Marka Kraljevića u korpusu epskih pesama druge knjige *Srpskih narodnih pesama* Vuka Karadžića. Na konkretnim primerima prikazao je kako, gde i na koji način se ispoljavaju Markovo nezadovoljstvo i pobuna protiv Turaka. Jelena Femić Kasapis i Jelena Kapustina predstavile su u svom izlaganju tri indikativna toposa koji prenose sliku o okruženjima u kojima antička i hrišćanska misao sagledavaju postojanje čoveka van okvira prolaznog života. Ti toposi su pojam raja, Ostrvo blaženih i Carstvo Oca, Sina i Svetoga duha. Sesiju je zaokružio Lazar Aksentijević izlaganjem o Prometeju u srpskim časopisima u drugoj polovini 19. veka. Časopisi koji su bili predmet njegovog istraživanja publikovani su na teritoriji Kraljevine Srbije i Austrougarske (*Avala* i *Iskra* odnosno *Letopis Matice srpske* i *Stražilovo*).

Treću i ujedno poslednju panel-diskusiju ovogodišnje konferencije, *Anihilacija identiteta – Ideologija genocida*, otvorio je Vasilije Dragosavljević radom o ideologiji nemačkog nacionalsocijalizma u romanu *Tarnerov dnevnik* Vilijama Lutera Pirsca. Nakon toga je Nenad Ninković izložio rezultate istraživanja koje je sproveo sa kolegom Goranom Vasinom, a koje se odnosi na odnos austrougarskih vlasti prema srpskom stanovništvu na teritoriji Srema na početku Prvog svetskog rata, u periodu 1914–1915. godine. Potom je Goran Latinović na osnovu popisa stanovništva na teritoriji Bosne i Hercegovine u periodu od 1851. do 2013. godine analizirao brojno stanje pravoslavnih Srba i površinu teritorije koju su naseljavali, te je pokušao da utvrdi razloge zbog kojeg je njihov broj opao. Ognjen Tošović je, zatim, usmerio svoje izlaganje na odnos ideje univerzalnog carstva i partikularnih identiteta u *Istorijama* Herodota iz Halikarnasa, a sesiju je zatvorilo izlaganje Aleksandra Gajića koje se odnosilo na upotrebu termina genocid u savremenoj, pre svega zapadnoj historiografiji.

Drugi dan skupa završen je fakultativnim obilaskom Petrovaradinske tvrđave i njenog podzemlja koji su, uz prisustvo stručnog vodiča, organizovali domaćini skupa.

Naučna konferencija „Seobe od antike do danas – Prometej 021: Od agona do progona“ bila je odlična prilika ne samo da se nakon vremena pandemije kovida 19 nauka konačno vrati u svoje prirodno okruženje – na fakultet – a da naučnici ponovo dobiju priliku da neposredno iznesu rezultate svojih istraživanja i razmišljanja, već i da zajedno iz različitih uglova i perspektiva različitih naučnih disciplina sagledaju brojne teme koje simbolično povezuju višestruku simboliku lika iz starogrčke mitologije – Prometeja.